

Wankja Ferguson, ingenieur landschapsecologie: 'Plant vooral waard- en drachtplanten'

Vlinders zijn eerst rupsen. Ja, dat wist u wel. Maar in de groenpraktijk wordt het tóch vergeten. Wilt u iets doen voor de vlinders? Plant dan de juiste waardplanten en zorg dat ze als rups en pop kunnen overleven. En poot voor wilde bijen de benodigde drachtplanten. Dat is de boodschap die Wankja Ferguson met hart en ziel uitdraagt.

Tekst Marrit Molenaar
Beeld Wankja Ferguson

Atalanta, dagpauwoog, gehakkelde aurelia, landkaartje en kleine vos kun je in allerlei groen zien vliegen. Het zijn vlinders die veel mensen (her) kennen en die je best vaak tegenkomt in tuinen. Geen wonder, want deze vlinders hebben alle de brandnetel als hun waardplant, weet Wankja Ferguson, ecologisch hovenier en tuinontwerper. Waardplanten zijn de planten die als voedsel dienen voor de rups. Brandnetels groeien zo'n beetje overal, want ze gedijen op stikstof. En daar is tegenwoordig geen gebrek aan. Dus ben je één van vijf bovengenoemde vlinders, dan heb je geen probleem want overal kun je een brandnetel vinden om je eitjes op kwijt te kunnen. En je rupsenkinders te laten eten en tot vlinder te laten opgroeien.

Een kleine vuurvinder of icarusblauwtje daarentegen heeft het moeilijk. De eerste wil nou eenmaal per se schapen- of veldzuring en het icarusblauwtje legt zijn eitjes bijvoorbeeld op rolklaver. Heel andere waardplanten dus dan de

overvloedige brandnetel. Zowel zuring als rolklavers zijn er te weinig of op het verkeerde moment. Let wel, we hebben het hier niet over voor Nederland bijzondere vlindersoorten, maar over vlinders die van nature veel voorkomen in ons land. Door het ontbreken van de juiste waardplanten op het juiste moment hebben zij het tóch steeds moeilijker.

Nectar vinden is het probleem niet. Ferguson: „Men realiseert zich vaak niet dat vlinders eigenlijk niet kieskeurig zijn wat nectar betreft. Maar in de waardplanten zullen ze niet afwijken, daar komt het er echt op aan.” Een mooie taak dus voor de groenprofessional: die kan door de juiste soorten te planten hele reeksen van vlinders helpen die het nu moeilijk hebben. En met goed gefaseerd maai- en snoei-beheer kun je nog meer bereiken. Moeilijk is dat niet: „Als je je enigszins verdiept in waardplanten en in de overwinteringswijzen van vlinders kom je al heel ver.”

Als het aan Ferguson ligt, gaat kennis

van insect-plantrelaties standaard onderdeel uitmaken van elke hoveniersopleiding. In de natuur hangt immers alles met elkaar samen, en dat is juist voor de hovenier belangrijk om te beseffen en uit te dragen. Zo worden jonge vogels groot op eiwitrijk voedsel. Ferguson: „Voor één koolmezenestje zijn al zo'n 8.000 tot 10.000 rupsen nodig.”

Waardplantentips

Enthousiast geworden? Hieronder enkele waardplantentips:

► **Plant 'stinzenviolen'** ofwel de vaste, met name bosviooltje, hondsviooltje en maarts viooltje. Ze zijn waardplant voor de keizersmantel, een zeldzame parelmoervlinder die wel wat stimulans kan gebruiken. Let op: poot de viooltjes vooral onder een boom of struik. De keizersmantel zet de eitjes namelijk af op een boomstam of struikstammetje. Het rupsje komt uit, en overwintert zonder eten op de stam. Pas in het voorjaar trekt hij de onder de boom of struik staande viooltjes in.

► **Behoud pinksterbloem, look zonder look, judaspenning en damastbloem.** Laat al deze planten zoveel mogelijk staan in de tuin en openbare ruimte. Het oranjetipje gebruikt ze als waardplant. Maai niet te vroeg, want de rups eet de hauptjes ofwel vruchtjes van de plant. De plant moet dus helemaal kunnen afrijpen. Combineer deze soorten met struiken in de nabijheid. Immers, de volgroeide rups verhuist naar een struik om te verpoppen en aldaar te overwinteren. Snoei dus ook struiken gefaseerd, zorg dat er stukken blijven staan.

► **Pas gewone en/of moerasrolklaver toe en maai in het openbaar groen om bloeiende rolklavers heen.** Dit geldt ook voor kleine klaver en hopklaver. Het icarusblauwtje is afhankelijk van onder

ander de rolklaver en ook de sint-jans-

Een vrouwtje oranjetipje drinkt nectar van de pinksterbloem. Deze voorjaarsvlinder is een van de weinige vlinders die dezelfde plantsoorten gebruikt als nectar- én als waardplant.

De rups van het oranjetipje eet de rijpe vruchtjes van onder andere pinksterbloem: laat deze planten, evenals look zonder look, judaspenning en damastbloem dus volledig afrijpen.

De combinatie van rolklaver, veldzuring en lange grassen is een paradijs voor vlinders. Heel veel vlindersoorten gebruiken deze planten namelijk als waardplant. Met rolklavers help je bovendien veel wildebijensoorten.

De kleine vuurvinder zou net zo algemeen moeten zijn als de dagpauwoog, maar is dat niet. Door schapen- en veldzuring in ere te houden, stimuleer je haar enorm.

De grote wolbij gebruikt planten voor verschillende doeleinden: onder andere hartgespan (onder) om er de plantharen af te halen. Hiermee pakt ze haar eitjes in. Uit het oranje havikskruid (boven) onttrekt ze vloeistof waarmee ze de ei-inpak-haren impregneert tegen schimmels!

vlinder zet er haar eitjes op af. De icarusblauwtje-rupsen mineren in het blad: bij maaien gaat de rups onherroepelijk verloren omdat hij tussen de bladlaagjes in zit. Rolklaavers zijn ook een feest voor wilde bijen, die er graag nectar en stuifmeel halen. Promoot rolklaavers ook in de particuliere tuin. Deze prachtige plant kan zich prima tussen andere soorten in de border doorvechten, zonder hinder te veroorzaken.

► **Plant schapen- en veldzuring** of laat ze staan in het openbaar groen. De **kleine vuurvlinder** zet er haar eitjes op af. Doe dit ook in de particuliere tuin en beschouw ze niet als onkruid. Een klein hoekje heeft al zin. Zeker veldzuring past prima in een eetbareplanten-border. Maai eromheen of maai gefaseerd, in delen. Leg de waarde van zuring uit aan eventueel klagende inwoners.

► **Koester het gras in de openbare ruimte.** Gras van zekere lengte is van onschatbare waarde voor een hele range aan vlinders, de zogenoemde graslandvlinders. Allerlei grassen, zelfs lang gazongras, zijn waardplant voor **groot dikkopje**, **bruinzandoogje**, **bont zandoogje**, **hooibeestje**, **argusvlinder**, **zwartsprietdikkopje** en **geelsprietdikkopje**. Deze vlinders zetten alle relatief laat hun eitjes af, vaak in en ná juni, als de grote

maaibeurten beginnen. Een van de oorzaken dat het zo slecht gaat met deze vlinders, is dat er te veel en te intensief gemaaid wordt. Zwart- en geelsprietdikkopjes bijvoorbeeld zetten hun eitjes pas af op grassen van 15 cm en hoger. Maai gefaseerd, en maai de overgelaten delen niet alsnog in september, want dan zit de rups er nog. Laat grassen een jaar staan.

Over de bijen en hun drachtplanten

Ook wilde bijen en hommels kun je met gemak een handje helpen. Behalve de

honingbij, zijn er nog een kleine 360 andere bijensoorten bekend in ons land, inclusief hommels want die behoren ook tot de wilde bijen.

Honingbijen en de meeste hommelsoorten zijn sociaal: ze wonen met een volk in één nest, hebben één koningin, werksters en darren. Vliegen doen ze van februari tot minimaal november. Wankja Ferguson: „Vrijwel alle andere bijensoorten leven solitair, elk vrouwtje is een koningin en maakt een eigen rijtje met celletjes. Ze kennen geen werksters, er zijn wel mannetjes.” Deze solitaire bijen zijn er elk slechts een korte periode in het jaar, sommige in het vroege voorjaar, andere in de voorzomer, weer andere in de nazomer.

Bijen hebben stuifmeel nodig voor hun larven. Nakomelingen van alle bijensoorten, ook de honingbij, worden grootgebracht op stuifmeel. Hooguit met wat nectar vermengd om het tot een smeug hapje te maken. De nectar, die bijen en hommels uit bloemen halen dient puur als brandstof: om te kunnen vliegen. Net als bij vlinders.

De specifieke planten waar solitaire bijen van afhankelijk zijn om stuifmeel te vergaren, heten drachtplanten. Sommige wilde bijen zijn afhankelijk van één plantenfamilie of soms zelfs van één en-

kele soort voor het benodigde stuifmeel. Dat noem je oligolectisch. Honingbij en hommels zijn polylectisch: zij zijn niet selectief, en kunnen stuifmeel van allerlei verschillende planten afdalen.

Bij een groot deel van de bijen luistert het dus heel nauw qua planten. Veel bijen hebben het moeilijk om te overleven, terwijl ze zo belangrijk zijn. Zoals Ferguson zegt: „Alles wat vrucht draagt, daar is een bestuiving aan vooraf gegaan. En bij zaad net zo.” En lang niet alle planten kunnen door honingbijen bestoven worden: zo zijn hommels essentieel voor onder meer tomaat en bestuiven metselbijen fruit zeer effectief.

Bovendien, bijen en planten vormen samen een systeem: door bestuiving krijgt het DNA van planten kans om te evolueren. Er kunnen kleine genetische veranderingen ontstaan, waardoor planten bijvoorbeeld beter met klimaatverandering kunnen omgaan. Alle reden dus om ook de wilde bijen van dienst te zijn met geschikt sortiment.

Drachtplantentips

Hieronder wat voorbeelden van drachtplanten:

► **Geef gele composieten een kans, havikskruiden, bitterkruid en leeuwentanden. Of cichorei**, ook een composiet. Deze zijn favoriet bij de **pluimvoetbij**, die van juni tot zeker eind augustus vliegt. Deze bij is de absolute winnaar in het

meeste stuifmeel per vruchtje verzamelen. Ze torst het mee in/aan haar enorm harige pluimvoeten. Solitaire bijen nestelen vanaf 20 cm diepte en dieper, dus met een extra dikke zandlaag onder de bestrating help je de pluimvoetbij ook. Evenals met een oude zandbak, onverharde paadjes en een steilrandje op het zuiden.

► **Pas Rosa toe en knies niet over een knipje her en der!** Allerlei bladsnijders zijn er mee in hun sas. Denk aan **tuinbladsnijder** en **grote bladsnijder**. Ze snijden behendig kleine stukjes uit de rozenbladeren. Typerend voor bladsnijders is dat ze hun eitjes in blad inpakken, vandaar hun acties. Ovale knipsels duiden op 'inpakwerk', ronde uitsnijdingen zijn voor de tussenwandjes van de broedcellen. Bladsnijders verzamelen stuifmeel met hun harige buik en hebben daarom een voorkeur voor bloemen met platte hoofdjes, zoals heelblaadjes, inula's en gele kamille.

► **Zet Campanula in tuinen.** Vooral *C. trachelium*, het ruig klokje, en ook het grasklokje *C. rotundifolia* zijn gunstig voor alle **klokjesbijen**. De larven van de grote klokjesbij, kleine klokjesbij en klokjesdikkopje zijn volledig afhankelijk van klokjes voor het benodigde stuifmeel. De bijtjes gebruiken de klokjes ook als paraplu tegen de regen en slapen er ook vaak in. Knip *Campanula* niet af, ook niet voor een langere bloei, want juist als het klokje bloeit, vliegen de klokjesbijen erop.

Met composieten doe je de pluimvoetbij plezier: ze verzamelt bij voorkeur het stuifmeel van gele composieten, maar ook op het witte stuifmeel van cichorei vliegt ze graag.

Meer leren over wilde bijen of dagvlinders

Wankja Ferguson is van huis uit ingenieur landschapsecologie. Zij specialiseerde zich in planten en dieren en hun onderlinge relaties. Zij behaalde ook het diploma vakbewaam hovenier. Ferguson is eigenaar van het bedrijf 'Vlinder er Bij'. Onder deze vlag werkt ze als ecologisch hovenier, ontwerpt ze natuur- en diervriendelijke tuinen en geeft ze lezingen en workshops. Onder andere over dagvlinders en wilde bijen, en over eetbare wilde en sierplanten. Voor hoveniers en andere vakgenoten ontwikkelde Ferguson de tweedaagse cursus 'wilde bijen, hun bloemen en drachtplanten'. Hierin gaat zij dieper op de diverse drachtplanten en het beheer in. Aan de hand van voorbeelden, getoond op foto's en in het echt, tijdens veldexcursies in voor- en najaar, verduidelijkt zij de insect-plant-relaties. Zo krijgt de cursist handvatten om er in de groenpraktijk zelf mee aan de slag te gaan. Een vergelijkbare cursus biedt Ferguson aan over vlinders: 'Dagvlinders, hun bloemen en waardplanten'. Voor meer informatie www.vlindererbij.nl.

Tip: Waard- en drachtplanten zijn veelal bij biologische kwekers te koop.

► **Plant hartgespan en prikneus.** De **grote wolbij** heeft grote behoefte aan de haren van deze en andere planten: ze verzamelt ze om haar eitjes mee in te pakken. Ze kaardt de haren als een bolletje wol om het eitje. Stuifmeel verzamelt ze vaak van allerlei lipbloemigen, zoals bos- en moerasandoorn, betonie en vele anderen. Ook muizenoor en oranje havikskruid zijn waardevol. De grote wolbij onttrekt stoffen aan deze planten om de haren mee te impregneren tegen schimmels. Zo geeft zij haar broed optimale kansen om gezond op te groeien.

► **Geef de grote wederik, bos- en moeraswederik een plaats op vochtige grond, langs vijvers en sloten.** De prachtige **slobkousbij** heeft deze planten nodig om te overleven. Grote wederik, bos- en moeraswederik hebben de slobkousbij trouwens net zo hard nodig als zij hen nodig heeft. Deze planten bieden namelijk een eigenaardig mengsel van olie en stuifmeel, en de slobkousbij is de enige die daar raad mee weet. En dus ook de enige, die deze planten kan bestuiven. <